דתיים? לאומיים!

המחנה הדתי־לאומי בישראל 2014

תמר הרמן

גלעד בארי | אלה הלר | חנן כהן |
יובל לבל | חנן מוזס | קלמן נוימן

ממצאים עיקריים

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

מה באמת גודלו של המחנה הדתי־לאומי הישראלי?

22% מהיהודים בישראל דיווחו כי הם משתייכים "במידה רבה" או "במידה רבה מאוד" למחנה הדתי־לאומי. נתון זה הוא אחת ההפתעות הגדולות של המחקר, בעיקר על רקע ההערכות הקודמות באשר לגודלו של מחנה זה, שעמדו על כ־10% מהאוכלוסייה היהודית והתבססו בעיקר על הגדרות של רמת דתיות. נתון זה מבטא לדעתנו את התקדמותו של מחנה זה למרכז הבמה החברתית בישראל ואת הפיכתו למוקד התייחסות זהותית־ערכית מעל ומעבר לאורח החיים ההלכתי־אורתודוקסי.

המאחד הגדול – ימניות מדינית־ביטחונית

מה שמצטייר כמכנה המשותף החזק ביותר הוא הימניות המדינית־ביטחונית. כך, 78% מן המשייכים את עצמם למחנה הדתי־לאומי הגדירו את עצמם בסקר "ימין" או "ימין מתון" מבחינה מדינית־ביטחונית. 3% בלבד הגדירו את עצמם כבעלי עמדות שמאליות מבחינה מדינית־ביטחונית.

והמפריד הגדול? - מחנות בתוך המחנה

למרות האחדות במה שקשור לימניות המדינית יש במחנה גיוון וחלוקה לתת־קבוצות. הסמן השמרני במחנה זה הן התת־קבוצות הנוטות אל הקוטב החרדי – בכללן מי שהגדירו את עצמם חרדים ממש (11%) או חרדים־לאומיים/תורניים (חרד"לים) (6%). הרוב שייכו את עצמם להגדרות מתונות יותר, ובראשם מי שהגדירו את עצמם "דתיים־לאומיים" (31%) או "מסורתיים דתיים" (24%).

מחולל הגיוון - מידת השמרנות/הפתיחות התרבותית

הגורם שמחולל את הגיוון בתוך המחנה, למרות ההומוגניות בעמדה המדינית־ביטחונית, הוא בעיקר הפתיחות התרבותית.

ומה הם חושבים על החילוניות?

בשאלה אם אנשים דתיים הם ערכיים יותר מאנשים חילונים, המחנה הדתי־לאומי חצוי: ככל שהתת־קבוצה שמרנית יותר, כך היא נוטה יותר להסכים עם העמדה שדתיים הם אנשים ערכיים יותר. כך למשל, בקרב החרד"לים/תורניים 62% מביעים הסכמה עם טענה זו.

מוטיבציה ברורה לחיזוק הזהות היהודית

רוב מוחלט (89%) בקרב המחנה הדתי־לאומי מסכימים כי יש לפעול לחיזוק הידע והזהות היהודית בקרב האוכלוסייה היהודית הלא־דתית בישראל. עם זאת, ישנה מחלוקת על האופי הרצוי של פעילות מסוג זה. ניתן לזהות שלוש עמדות: המעוניינים ב"התחדשות יהודית" – 26% – תומכים באמירה ש"יש לעודד כל יהודי ללמוד יהדות, אפילו אם הלימוד איננו לפי המסורת"; 16% סבורים כי יש להתמקד אך ורק בהחזרה בתשובה, מן "הסוג הישן", לכיוון אורח חיים אורתודוקסי; הקבוצה הגדולה ביותר (26%) תומכים בשילוב בין שתי הדרכים.

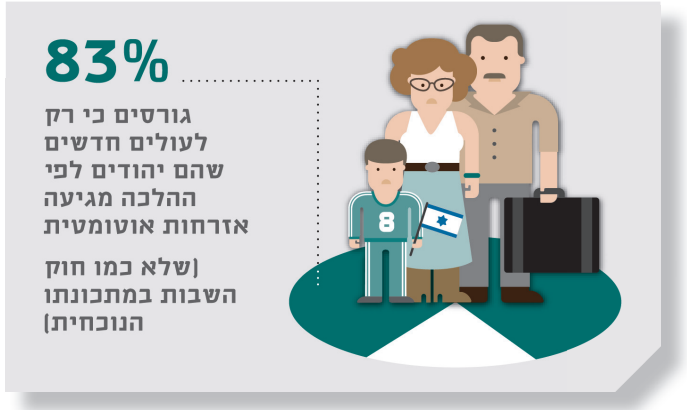

התחרד"לות החינוך?

מן הסקר עולה כי אין תמיכה מרובה למגמות אלה בכלל המחנה: בהקשר של לימודי החול 81% סבורים כי אף על פי שמספר השעות בבית הספר מוגבל, יש לכלול בתכנית הלימודים גם השכלה כללית רחבה. תמיכה זו הופכת למוחצת (94%) כאשר מדובר במקצועות החיוניים לרכישת מקצוע. בהקשר של ההפרדה המגדרית ישנו גיוון רב בשאלה אם ומתי יש להפריד: בעמדות הקצה – 26% סבורים כי אין להפריד כלל; רק 5% סבורים כי יש להפריד בכל גיל. עם זאת, רובו של המחנה נמצא איפה שהוא באמצע: 13% סבורים כי יש להפריד בין בנות לבנים במערכת החינוך מגיל הגן; 26% – מגיל בית הספר היסודי; 17% – מגיל חטיבת הביניים; 6% – מגיל בית הספר התיכון; ו־1% – בשלב השירות הצבאי/לאומי.

מעמדן של נשים

בשאלת חלוקת התפקידים בתא המשפחתי, רק 27% הביעו תמיכה בחלוקת התפקידים המסורתית שלפיה תפקידו של הבעל לפרנס ותפקידה של האישה לטפל בבית ובמשפחה. נוסף על כך רוב במחנה סבורים כי יש לאפשר לכל אישה ללמוד גמרא. עם זאת, זהירות מתגלה כאשר מדובר בנגיעה בהלכה – כאן רוב קטן מהמחנה (56%) הביעו הסכמה עם האמירה שהמעמד ההלכתי של נשים צריך להישאר ללא שינוי. בד בבד, המחנה חצוי בשאלה אם יש לאפשר לנשים לשמש דייניות בבתי דין רבניים.

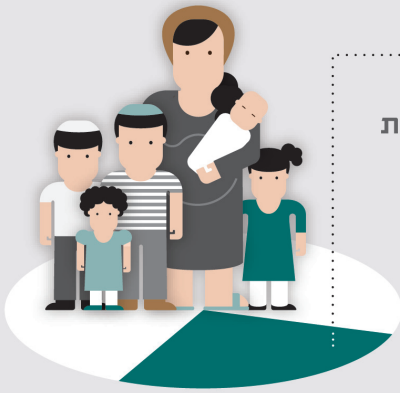

רק 27%

תומכים בחלוקת התפקידים המסורתית שלפיה הבעל הוא המפרנס והאישה מטפלת בבית ובמשפחה

56% סבורים כי המעמד ההלכתי של נשים צריך להישאר ללא שינוי

האם יש מקום למפלגות ולחברי כנסת דתיים בפוליטיקה הישראלית?

במחנה הדתי־לאומי שוררת הסכמה רבתי (91%) בדבר חשיבות קיומן של מפלגות דתיות לשמירה על הצביון היהודי של המדינה. עם זאת, אין תמיכה (מוצהרת) במגזריות של הנציגות הדתית בכנסת – רק מיעוט מקרב המחנה (34%) רואים בחבר כנסת מן המגזר הדתי אחראי לרווחת המחנה גם אם הדבר בא על חשבון מגזרים אחרים.

התנגדות לפינוי יישובים

כ־40% מן המשיבים המשייכים את עצמם למחנה הדתי־לאומי, ויותר ממחצית בקבוצת גיל הגיוס (18-24), סבורים כי חייל צריך לסרב פקודה אם יידרש לפנות יישובים בהחלטת ממשלה. עם זאת, רק 25% השיבו שמדינת ישראל איבדה את האופי המוסרי שלה בעקבות ההתנתקות החד־צדדית מגוש קטיף. בנוסף, רוב במחנה (62%) סבורים כי חשוב יותר שבמדינת ישראל יהיה רוב יהודי מאשר שכל שטח ארץ ישראל מן הירדן לים יהיה בריבונות ישראל.

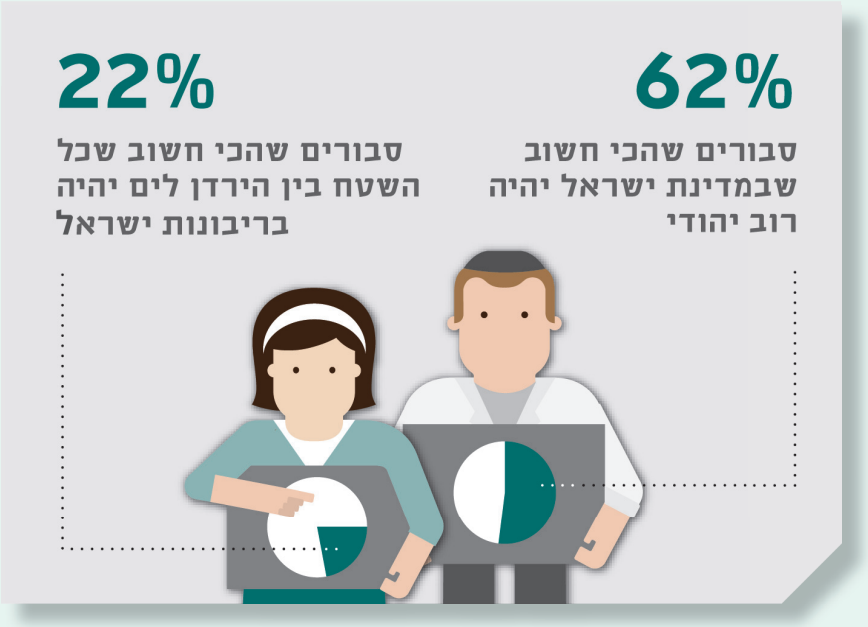

דמוקרטיות מוגבלת

ממחקרנו עולה כי המשייכים את עצמם למחנה הדתי־לאומי אינם מדירים את עצמם מן התרבות הדמוקרטית, אף שהם מאמצים אותה בהסתייגות. דואליות זו משתקפת יפה בהתייחסות לשאלה בידי מי צריכה להיות הסמכות לאשר נסיגה מהשטחים בהקשר של הסכם שלום היפותטי. מחד גיסא, רק 14% סבורים כי הסמכות צריכה להיות בידי פוסקי הלכה/רבנים. מאידך גיסא, התשובה השכיחה ביותר (50%) היא שסמכות זו נתונה לאזרחי ישראל היהודים בלבד, באמצעות משאל עם.

בידי מי צריכה להיות הסמכות לאשר נסיגה מהשטחים כאשר הסכם שלום עומד על הפרק?

50% אזרחי ישראל היהודים בלבד, באמצעות משאל עם

13% הכנסת

14% פוסקי הלכה/ רבנים

16% כלל אזרחי ישראל היהודים והלא יהודים, באמצעות משאל עם

7% אף אחד/ לא יודע/מסרב

הסקר נערך על ידי מכון המחקר "מדגם".
הנתונים נאספו לפני ואחרי חגי תשרי תשע"ד [18.8-2.9.2013; 1.10-7.11.2013].

כל פרסומי המכון ניתנים להורדה חינם, במלואם או בחלקם, מאתר האינטרנט.

המכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר)
רח' פינסקר 4, ירושלים
טל': 02-5300888

www.idi.org.il